

Asia: VN/10831/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Väliotsikot

Yleiset huomiot mietinnöstä ja siihen sisältyvistä ehdotuksista sekä ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanosta

-

Huomiot syyteoikeuden vanhentumista koskevista ehdotuksista (rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentti)

-

Huomiot rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavista, yhteisösakon asteikkoa koskevista muutosehdotuksista sekä ehdotuksista pakoterikoksia koskevan yhteisösakon asteikon osalta (rikoslain 46 luvun 13 §)

-

Huomiot törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskeviin pykäliin ehdotettavista muutoksista (rikoslain 15 luvun 10 § ja 34 a luvun 1 §) sekä niihin liittyvistä muutosehdotuksista (rikoslain 1 luvun 7 § ja 34 a luvun 15 §)

-

Huomiot ympäristön turmelemista koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 1 §) ehdotettavista muutoksista

- a) 1 momentti
- b) 2 momentti
- c) 3 momentti
- d) ehdotettava uusi 4 momentti

-

Huomiot ympäristörikkomusta ja tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeviin pykäliin (rikoslain 48 luvun 3 ja 4 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavista uusista jäterikosta ja törkeää jäterikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 a ja 4 b §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ilmakehän heikentämistä ja törkeää ilmakehän heikentämistä koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 c ja 4 d §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 e ja 4 f §:t)

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta vieraslajirikosta koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 4 g §)

-

Huomiot luonnonsuojelurikosta koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 5 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 5 b §)

-

Huomiot ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta koskevaan pykälään ehdotettavista muutoksista (rikoslain 48 luvun 10 §)

-

Huomiot rikoslain 48 ja 48 a lukuun ehdotettavista uusista soveltamisalasäännöksistä, jotka koskevat tietyissä tilanteissa luvan nojalla toimimisen rinnastamista ilman lupaa toimimiseen (rikoslain 48 luvun 7 a § ja 48 a luvun 4 b §)

-

Huomiot ehdotettavista uusista metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 a luvun uudet 3 c ja 3 d §:t) sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan rikoslain 48 a luvun 6 a §:ään ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot kansalaisuuslakiin, rajavartiolaitoslakiin ja Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot rikosrekisterilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot merenkulun ympäristönsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot luonnonsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot Suomen talousvyöhykkeestä annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettuun lakiin ehdot

Maanomistajain liitto keskittyy lausunnossaan rikoslain 48 luvun uuteen 4 g §:ään, jossa säädetään vieraslajirikoksesta. Säännöksen yleinen lähtökohta on myönteinen, sillä haitallisten vieraslajien torjunnassa ensisijaisia ohjauskeinoja ovat edelleen vieraslajilain mukaiset hallinnolliset toimet: ensin kehotus, tarvittaessa määräys ja vasta viime kädessä pakkokeinot. Tämä järjestys on tärkeä, jotta rikosoikeudellisia seuraamuksia ei sovelleta ennen kuin hallinnolliset velvoitteet ja ohjaus on asianmukaisesti käytetty. Näin vältetään myös kohtuuttomat rikosvastuuriskit tilanteissa, joissa vieraslajin torjunta viivästyy olosuhteiden, tiedonpuutteen tai resurssirajoitteiden vuoksi.

Samalla esitämme täsmennyksiä, joiden kirjaaminen perusteluihin olisi tärkeää. Ensinnäkin vieraslajirikoksen soveltamisen tulee olla ennakoitavaa erityisesti tilanteissa, joissa haitallisen vieraslajin esiintymä on syntynyt ennen lain voimaantuloa. Esityksestä käy ilmi, ettei kriminalisointi voi olla taannehtivaa, mutta tämä tulisi selkeästi kirjata myös siten, että maanomistajalle varataan kohtuullinen aika vieraslajin torjunnan toteuttamiseen ennen vastuun arviointia. Tämä on johdonmukaista sen kanssa, että ensisijainen väline on hallinnollinen ohjaus eikä rikosprosessi.

Katsomme tärkeäksi, että perusteluissa täsmennetään näyttökynnystä erityisesti diffuuseissa leviämistilanteissa. Esitysluonnoksen kohdassa 3.3.2 kuvataan rikoksen tunnusmerkistöä, mutta esityksestä ei riittäväällä selkeydellä käy ilmi, että rikosvastuu edellyttää näyttöä maanomistajan omasta teosta, ei pelkkää oletusta siitä, että vieraslajin leviäminen olisi hänen aiheuttamaansa. Tie ja ratapenkereiden niitot, vesistöreittien kulkeutuminen ja tuulileviäminen ovat tavanomaisia tilanteita, joissa syy yhteyttä ei voida olettaa ilman konkreettista näyttöä esimerkiksi maa aineksen siirrosta. Tulkintaohje, joka selventäisi tämän rajanvedon, olisi perusteltua sisällyttää 4 g §:n perusteluihin.

Esitämme myös täsmennystä uutta omistajaa koskevaan vastuun kohdentamiseen. Rikosoikeudellinen vastuu tulee kohdistaa siihen, jonka teko tai törkeä laiminlyönti tosiasiallisesti toteutuu. Uudelle omistajalle tulee varata kohtuullinen aika torjunnan käynnistämiseksi, eikä lyhytaikainen passiivisuus ilman viranomaisohjausta saa muodostaa perustetta törkeän huolimattomuuden arvioinnille. Tämä lisäys soveltuu sisällytettäväksi kohtaan 48 luvun vastuun kohdentamista koskeviin perusteluihin sekä vieraslajilain kohtaan 7.15.

Lisäksi esitämme, että vahinkokynnyksen tulkintaa täsmennetään. Kohdassa 3.3.2 kuvataan "merkittävää vahinkoa" ja ekosysteemivaikutuksia, mutta rajanveto olisi selkeämpää, jos perusteluihin lisättäisiin indikaattoreita, kuten vaikutus Natura alueen arvoihin, uhanalaisten lajien elinympäristöihin tai vesistöjen eroosioon. Pidämme tärkeänä myös sitä, ettei tavanomaiset metsänhoitotoimet käytännössä käänny "törkeäksi huolimattomuudeksi" ilman selkeää näyttöä levittämisteosta ja merkittävyyskynnyksen ylittymistä. Perusteluissa olisi syytä antaa kaksi lyhyttä esimerkkiä, jotka auttavat soveltajia ja maanomistajia rajanvedossa.

a) Rikosvastuuseen johtava tilanne: varoituksista huolimatta siirretään siemeniä sisältävää maa ainesta tunnetusta vieraslajiesiintymästä toiselle kuviolle, mikä johtaa laajaan leviämiseen.

b) Ei rikoksellinen torjuntatilanne: maanomistaja tietämättään tekee taimikonhoitoa/varhaisperkausta kohteella, jossa myöhemmin havaitaan vieraslajikasvustoa; torjunta käynnistetään saatua tiedon.

Valvonnan toteuttamisen osalta toteamme, että resurssi ja näyttökysymykset ovat avain siihen, ettei diffuusi leviäminen ajautuisi rikosprosessiin "oletuksena". Perusteluihin on hyvä kirjata, että valvonnassa priorisoidaan konkreettiset levittämisteot ja tapaukset, joissa merkittävyyden kynnys (ekologinen haitta) on tosiasiasa käsillä, sekä että esitutkinnan käynnistämisessä hyödynnetään ensisijaisesti hallinnollista ohjausta ja ohjeistusta.

Soveltamisalaa koskeva ratkaisu on syytä ilmaista perusteluissa selkeästi. Jos rikosvastuu ulotetaan sekä EU:n 1143/2014 luetteloon että kansallisesti haitallisiksi säädettyihin lajeihin, on samalla kirjattava velvoite ajantasaiseen tiedottamiseen laajasta yleisöstä (maanomistajat, urakoitsijat), jotta velvoitteiden seuraaminen on käytännössä mahdollista.

Esitämme seuraavaa muutosta 4 g §:ään, jotta rikosvastuuta ei sovelleta tilanteisiin, joissa leviämisen estäminen ei ole ollut maanomistajan vaikutuspiirissä: pykälään tulisi lisätä uusi momentti seuraavalla muotoilulla:

"Vieraslajirikoksesta ei tuomita henkilöä, jos vieraslajin esiintyminen tai leviäminen johtuu olosuhteista, joihin tämä ei ole voinut kohtuudella vaikuttaa, eikä ole osoitettavissa, että henkilö on

tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyönyt viranomaisen antaman kiellon tai määräyksen vieraslajien torjunnasta."

Kokonaisuutena esitämme, että nämä täsmennykset sisällytetään rikoslain 48 luvun 4 g §:n perusteluihin ja soveltamista koskeviin linjauksiin. Näin varmistetaan, että rikosvastuu kohdistuu vain aidosti moitittaviin levittämistilanteisiin ja että laki on sovellettavissa selkeästi, johdonmukaisesti ja maanomistajien oikeusturvan kannalta asianmukaisesti.

Huomiot EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot muista ehdotettavista lainsäädäntömuutoksista

-

Huomiot ympäristörikosdirektiivin säännöksistä, joiden ei mietinnössä katsota edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten pääasiallisten vaikutusten tarkastelusta

-

Huomiot muita toteuttamisvaihtoehtoja koskevasta arvioinnista

-

Huomiot suhdetta perustuslakiin ja säätämisympäristöstä koskevasta jaksosta

-

Muut huomiot

-

Mäkelä Arttu
Maanomistajain Liitto - Jordägarnas Förbund ry